Archive of SID

فصلنامه بین المللی قانون یار

License Number: 78864 Article Cod: 2021S4D16SH5M44 ISSN-P: 2538-3701

# نقش داوری و میانجیگری درحل و فصل اختلافات مالکیت فکری با نگاهی بر مقررات وایپو

(تاریخ دریافت ۱۳۹۹/۰۹/۱۵، تاریخ تصویب ۱۴۰۰/۰۱/۱۸)

**میلاد الماسی**

## چکیده

با توجه به اهمیت نحوه حل وفصل اختلافات مربوط به مالکیت فکری وتاثیر آن در حمایت از این حقوق؛ این سوال پیش می آید که آیا می توان رکن یا ارکانی برای حل و فصل اختلافات وایپو(سازمان جهانی مالکیت فکری) ایجاد و پیش بینی کرد که به طرق و شیوه های قضایی متوسل نشوند؟ زیرا امروزه با تاسیس برخی نهاد ها مانند تریپس که تکیه آن بیشتر بر شیوه های قضایی برای حل و فصل اختلافات است؛ این ابهام پیش می آید که آیا مثلا مرکز داوری و میانجیگری وایپو( که عمدتا غیر قضایی بوده) اهمیت خود را از دست می دهند؟ آیا می توان اقرار کرد که شیوه های حل و فصل وایپو به طور غیر مستقیم متروک شده اند یا اینکه جواب منفی است؟ فرضیه ی ما در این تحقیق برآن است که شیوه های غیر قضایی حل و فصل اختلافات در وایپو مانند داوری و میانجیگری؛ اعتبار و اهمیت خود را از دست نداده اند و همچنان نقش مهمی در رفع اختلافات ایفا می نمایند.ایضا در این تحقیق به دنبال آن هستیم تا با بررسی مختصر نقش شیوه های جایگزین در حل وفصل اختلافات مربوط به مالکیت فکری که بارزترین و شاخص ترین این شیوه های جایگزین؛ داوری و میانجیگری می باشد؛ اهمیت و نقش انکار ناپذیر این شیوه ها را بیان نماییم. در این مقاله شیوه ای که به کارگرفته شده؛ شیوه تحلیلی بر مبنای مطالعه هرنوع منبع یا تفسیر هرگونه قانون موجود در عرصه ی داخلی و بین المللی در این زمینه می باشد.

**واژگان کلیدی:** شیوه های حل اختلافات، داوری، میانجیگری، وایپو، مالکیت فکری



www.SID.ir

Archive of SID

## بخش اول: تاسیس سازمان جهانی مالکیت فکری

اصطلاح مالکیت فکری برای اولین بار در مورد ثبت اختراعات شخصی بنام (براون) و شرکایش مورد استفاده قرار گرفت. اما در خصوص تاسیس سازمان جهانی مالکیت فکری؛ باید گفت تاسیس این سازمان به برگزاری یک نمایشگاه در وین بر میگردد که شرکت کنندگان به دلیل سرقت افکار در این نمایشگاه شزکت نکرده و آن را تحریم کردند. در ۱۸۸۳ کنوانسیون پاریس و در ۱۸۸۶ کنوانسیون برن برای حمایت از حقوق مالکیت ادبی و هنری و مالکیت صنعتی به تصویب رسید. در ۱۹۶۷ کنوانسیون سازمان جهانی دارایی فکری در استکهلم تشکیل شد و در سال ۱۹۷۰ با عنوان وایپو شروع به کار کرد و به عنوان یکی از آژانس های سازمان ملل متحد با هدف حمایت از مالکیت فکری و معنوی یعنی آن مالکیتی که ملموس و عینی نیست در ژنو مشغول به کار شد.

ارکان این سازمان عبارتنداز:

مجمع عمومی کشور های عضو

کمیته هماهنگی

کنفرانس

دفتر بین المللی

اما دو رکن اساسی سازمان جهانی مالکیت فکری می شود:

۱-مالکیت صنعتی( اختراعات و نشان تجاری و طراحی صنعتی)

۲- حق تالیف در آثار ادبی و موسیقی و هنری و عکاسی و زمینه های صوتی و تصویری.

به طور کلی می توان گفت که هدف اصلی این سازمان؛ پیشبرد و ارتقای حقوق مالکیت فکری در جهان است. طبق ماده ۲ کنوانسیون وایپو؛ حقوق مالکیت فکری که مورد حمایت این سازمان است عبارتنداز:



www.SID.ir

Archive of SID

آثار ادبی و هنری، نمایش های هنری هنرمندان و صداهای ضبط شده و برنامه های رادیویی، اختراع، کشفیات علمی، طراحی صنعتی، علایم و نشان ها و نام های تجاری، و سایر حقوقی که در جهت حمایت فکری در قلمرو ادبی و علمی و هنری می باشد. تا این جای کار به تاسیس و شکل گیری سازمان جهانی مالکیت فکری یعنی وایپو برای آشنایی ونزدیکی به ذهن پرداختیم. در ادامه به توضیح نظام حل و فصل اختلافات وایپو و پس از نام بردن انواع شیوه ها به توضیح دو مورد از شاخص ترین شیوه ها یعنی داوری و میانجیگری پرداخته می شود و در ادامه به بیان مزایا و معایب آن و سپس در انتها به نتیجه گیری در مورد این تحقیق می پردازیم.

## بخش دوم: نظام حل و فصل اختلافات سازمان جهانی مالکیت فکری

حل و فصل هر اختلافی از چند روش امکان پذیر است که عبارتنداز: مذاکره، طرح دعوی در مراجع قضایی و روش های جایگزین در حل و فصل اختلافات. روش های جایگزین یا (ای دی آر) یعنی روش یا روش هایی برای رسیدگی به اختلافات با کمک یک فرد میانجی در یک نهاد خصوصی و خارج از دادگاه است. سازمان وایپو نیز از این قاعده مستثنی نبوده و برای حل اختلافات مربوط به مالکیت فکری تدابیری به کار گرفته است. وایپو برای این منظور مرکز داوری و میانجیگری را ایجاد کرده است که با توسل به روش های جایگزین حل و فصل اختلافات سعی در حل اختلافات مذکور دارد. در مرکز داوری و میانجیگری وایپو برای حل اختلافات از روش های گوناگونی اسفاده می شود که مهمترین آنان داوری، میانجیگری و مساعی جمیله و تعیین کارشناس و داوری فوری می باشد و حتی در مواقعی مشاهده شده است که از روش رسیدگی اختصاری نیز استفاده شده است. کشورهای عضو در این سازمان؛ اختلافات مربوط به توافق نامه های این سازمان و آنچه در صلاحیت این سازمان است؛ براساس این مکانیزم و طرق حل و فصل می نمایند. میانجیگری یعنی شیوه ای غیر رسمی است که طی آن میانجیگر بی طرف براساس منافع طرفین؛ آن ها را در رسیدن به توافق وحل اختلاف یاری می کند. میانجیگر نمی تواند تصمیمات خود را به طرفین تحمیل نماید. تعیین کارشناس فرآیندی است که طی آن طرفین؛ موضوع مورد اختلاف خود را به یک یا چند کارشناس



www.SID.ir

Archive of SID

برای تصمیم گیری در خصوص موضوع ارجاع می دهند. این تصمیم تا زمانی که طرفین برخلاف آن توافقی نکنند؛ الزام آور است. داوری فرآیندی است که طی آن طرفین موضوع مورد اختلاف خود را جهت رسیدن به یک تصمیم نهایی و الزام آور و قابل اجرا به یک یا چند داور منتخب ارجاع می دهند. مرکز داوری و میانجیگری وایپو به عنوان نهادی مستقل و بی طرف در سال ۱۹۹۴ در ژنو تاسیس شد و از ۲۰۱۰ نیز دفتر دیگر آن در سنگاپور شروع به کار کرد.هدف این مرکزها ارائه شیوه های جایگزین برایحل و فصل اختلافات بین المللی در حوزه مالکیت فکری به ویژه قراردادهای مرتبط با فناوری است. خدمات داوری و میانجیگری و تعیین کارشناس این مرکز به عنوان روشی سریع و کارآمد در دعاوی مالکیت فکری با استقبال زیادی از سوی افراد و نهادها و کشورهای طرف اختلاف مواجه شده است. حقوقدانان؛مرکز داوری وایپو را به دلیل استفاده روش های جایگزین و انعطاف پذیری بیشتر آن؛ بهترین مرجع برای حل و فصل اختلافات مربوط به مالکیت فکری می دانند.در حالی که برخی دیگر این موضوع را رد کرده اند و مکانیزم حل اختلاف از طریق روش قضایی یا دادگاه قاطع و دارای یک آیین دادرسی درست و منظم؛ برای حل اینگونه اختلافات مناسب تر می دانند و توسل به آن را توصیه می کنند. موضوع پرونده های زیاد مرکز داوری و میانجیگری وایپو شامل اختلافات ناشی از قرارداد( مانند نرم افزار یا توزیع دارو و قراردادهای توسعه و پژوهش) و اختلافات غیر قراردادی( مانند نقض نام و نشان تجاری یا نقض حق اختراع) می باشد. مرکز داوری به طرفین دعوا کمک می کند که از میان ۱۵۰۰داور متخصص در حوزه مالکیت فکری که از بیشتر از ۷۰ کشور دنیا هستند؛ داور مناسب را انتخاب نمایند و در موارد خاص؛ افراد واجد شرایط را برای همکاری در پرونده شناسایی و جذب می کنند. تاکنون پرنده هایی از کشورهایی مانند آمریکا، آلمان، ایتالیا، فرانسه، ژاپن اسپانیا،سوئیس، انگلستان و اتریش به مرکز داوری و میانجیگری ارجاع شده است. از میان پرونده هایی که به مرکز ارجاع می شوند؛۵۳ درصد با میانجیگری و ۲۶درصد با داوری و ۲۱ درصد با داوری فوری حل و فصل می شوند.موضوعات مربوط به حق اختراع و حقوق فناوری اطلاعات هریک با ۳۹و۲۲ درصد بیشترین موارد ارجاع شده هستند. فرآیند داوری با ارسال درخواست



www.SID.ir

Archive of SID

به مرکز توسط طرفین آغاز می شود.مرکز طی ۳۰ روز به درخواست جواب می دهد و داور یا داوران تعیین می شوند و خواهان باید طی ۳۰ روز ادعای خود را بیان نماید و خوانده هم باید طی ۳۰ روز؛ دفاعیات خود را ابراز نماید. در ادامه در صورت نیاز؛ طرفین یا شهود توضیحات بیشتری بیان می نمایند و دعوا شروع میشود.داور یا داوران بعد از ۹ ماه بررسی ها را پایان می دهند و طی ۳ ماه از خاتمه رسیدگی؛رای نهایی را اعلام می کنند. داوری فوری نیز همین است با این تفاوت که در داوری فوری تنها یکبار تبادل لوایح صورت می پذیرد و داور سه ماه رسیدگی می کند و ظرف یک ماه رای را صادر می کند. به طور کلی داوری به دلیل ویژگی هایی مانند الزام آور بودن و نهایی بودن رای داور؛ مقرون به صرفه بودن از نظر زمان و هزینه وقابلیت اجرا؛ یک روش پرطرفدار جهت حل و فصل اختلافات می باشد. معاهده نیویورک درمورد شناسایی و اجرای آرای داوری خارجی؛ ۱۴۹ عضو داردو ایران هم به این معاهده پیوسته است. این یعنی آراء داوری بین المللی در بیش از ۱۴۰ کشور جهان مانند آرای صادره از محاکم داخلی قابل اجرا می باشد. فر آیند میانجیگری نیز با درخواست طرفین شروع می شود و مرکز لیستی از کاندیداهای واجد شرایط جهت انتخاب یک نفر از این لیست مذکور درا ختیار طرفین می گذارد.وظیفه میانجیگر به اتمام رساندن یک فرآیند که دارای مراحل:آماده سازی و شروع پرونده و تحقیق و بررسی و نتیجه گیری؛ می باشد. یکی از تسهیلاتی که مرکز برای مدیریت پرونده به طرفین دعوا ارائه می کند؛ تسهیلات الکترونیکی پرونده است. این سیستم که یک نوع سیستم ثبت و پیگیری الکترونیکی پرونده است؛ به طرفین دعوا و داوران و مرکز امکان می دهد تا از هرنقطه جهان روند رسیدگی به پرونده را پیگیری نمایند.

## بخش سوم: حل و فصل اختلافات از طریق داوری و میانجیگری

حل و فصل مناقشات مرتبط با حقوق مالکیت فکری به شیوه سریع و کم هزینه که جایگزینی برای روش های قضایی بلندمدت و پرهزینه است می باشد.مرکز داوری و میانجیگری وایپو کمک بسیار موثری در رفع این گونه نیازهای افراد و شرکت ها در هنگام بروز اختلافات محسوب می شود.



www.SID.ir

Archive of SID

## بند اول: میانجیگری

در خصوص میانجیگری ذکر یک نکته لازم است و اینکه از مزایای توسل به میانجیگری؛ رعایت تخصص در حل و فصل اختلافاتی است که عموما موضوعاتی تخصصی هستند و بهره گیری از داوران و میانجیگرانی که به موضوعات مورد بحث؛ آگاهی کافی دارند. از معایب توسل به میانجیگری؛می توان به اختیاری بودن آن و فقدان ضمانت اجرا اشاره نمود؛ مگر در صورتی که از قبل نسبت به حل و فصل احتلافات از این طریق؛ میان طرفین توافقی شده باشد. پس از برشماری و ذکر برخی از شیوه های جایگزین حل و فصل اختلافات در وایپو؛ اکنون برای رعایت اختصار و جلوگیری از اطاله کلام به بررسی داوری به عنوان شاخص ترین و بارزترین شیوه جایگزین؛ می پردازم و مزایا و معایب آن را ذکر نموده و در انتها نتیجه گیری می نمایم:

## بند دوم: داوری

تعریف داوری قبلا ذکر شد. داوری فرآیندی است که طی آن طرفین موضوع مورد اختلاف خود را جهت رسیدن به یک تصمیم نهایی و الزام آور و قابل اجرا به یک یا چند داور منتخب ارجاع می دهند. در خصوص داوری در مسائل و مضامین آزاد و شخصی؛ در باب هفتم قانون آیین دادرسی مدنی از مواد۴۵۴ تا ۵۰۱به داوری پرداخته و قواعد و مقررات داوری را در مسائل شخصی مورد منازعه و اختلاف بیان نموده است.اکنون ابتدا به بررسی مزایای داوری و سپس به معایب آن پرداخته می شود.

### اول)مزایای داوری در وایپو

### ۱-امکان توسل مستقیم افراد

بستر اصلی برای اجرای حقوق مالکیت فکری در سیستم های ملی و در بین افراد می باشد. افراد برای رفع منازعات خود از دو طریق یعنی مراجع قضایی ملی و یا روش های بین المللی اقدام می نمایند.



www.SID.ir

Archive of SID

الف)مراجع قضایی ملی و داخلی: در حالتی است که طرفین یک اختلاف مرتبط به مالکیت فکری هر دو دارای تابعیت مشترک باشند و دادگاه های داخلی نیز در زمینه ی مالکیت معنوی دارای تخصص و شعبه های تخصصی باشند.اما اگر این شرایط نباشد؛ توسل به مراجع داخلی شیوه ی مطلوبی نیست. برخلاف مراجع قضایی ملی؛ رسیدگی در مرکز داوری وایپو؛ یک مرحله ای است و از اتلاف وقت طرفین و طولانی شدن فرایند دادرسی جلوگیری می کند. و اینکه آرای صادره از محاکم داخلی در اجرا با دشواری روبه رو می گردد. در حالی که آرای صادره از محاکم بین المللی از جمله مرکز داوری و از طریق شیوه داوری در هنگام اجرا با دشواری کتری رو به رو می باشد.

ب) مرکز داوری و میانجیگری در وایپو به عنوان شیوه های جایگزین: توسل به روشهای جایگزین و از جمله داوری و میانجیگری؛ امکان انتخاب تصمیم گیرندگان در یک پروند را به طرفیم می دهد. انتخاب قوانین آیین رسیدگی؛ قانون حاکم بردعوا؛ زمان و مکان دادرسی نیز در توسل به روش های جایگزین؛ آزادی عمل بسیار وسیع تری نسبت به مراجع ملی برای طرفین در پی دارد. با توسل به شیوه های جایگزین؛ اصل بی طرفی به طور بیشتری رعایت می شود و عدول از بیطرفی منتفی است و در نتیجه؛قبول تصمیم نهایی و اجرا و شناسایی آن برای طرفین آسان تر خواهد بود. محاکم ملی ممکن است تخصص لازم در زمینه ی مالکیت فکری و معنوی و قواعد حاکم بر عرصه ی بین الملل را نداشته باشند و این امر می تواند منافع طرفین این اختلاف را به خطر بیندازد. از سوی دیگر اصولا هیچ مرجع قضایی بین المللی وجود ندارد که افراد بتوانند به طور مستقیم اختلافات تجاری خود و از جمله اختلافات مربوط به مالکیت فکری را در آن مطرح نمایند؛ اما مراکز زیادی در سطح بین المللی هستند که سعی می نمایند با توسل به شیوه های جایگزین اختلافات؛ اختلافات مربوط به مالکیت فکری را حل نمایند. ظاهرا مرکز داوری و میانجیگری وایپو نسبت به تمام مراکز دیگر دارای امتیازات بیشتر باشد اما این مراکز دارای اعتبار جهانی است. مرکز داوری وایپو امکانات اداری و اجرایی زیادی را در اختیار طرفین اختلاف برای رفع اختلافاتشان قرار می دهد از جمله خدمات مربوط به ترجمه، تفسیر، امور اداری، مشاوره و مکان های مناسب برای برگزاری آیین ها داوری و میانجیگری.



www.SID.ir

Archive of SID

علاوه بر این در تهیه قراردادهای حاوی شرط توسل به داوری، ارائه آموزش های مفید در جهت چگونگی حل اختلافات مالکیت فکری، ارائه مشاوره برای حل وفصل اختلافات از طریق داوری در خارج از سیستم ادرای و اجرایی وایپو به افراد کمک قابل توجهی ارائه می کند. نکته دیگر این که آرای صادره از مرکز داوری وایپو به ویژه در صورت عضویت کشور محل اجرای رای در کنوانسیون نیویورک؛ به راحتی قابل شناسایی و اجرای رای در داخل قلمرو کشور های عضو می باشد زیرا ای کنوانسیون در مورد شناسایی و اجرای آرای داوری در عرضه داخلی می باشد.

## ۲- تسهیل فرآیند ایجاد آیین های مشترک در نظام های ملی

وایپو در گزارش های خود بهترین رویه ها را برای حل و فصل اختلافات مالکیت فکری؛ استفاده از روش های جایگزین و عمل به توصیه های مربوط به حل و فصل اختلافات می داند. با توجه به تنوع و تعدد موضوعات مالکیت فکری؛ ایجاد یک مدل سازمان بندی شده از شیوه های جایگزین دشوار است.اما وایپو سعی دارد در کنار ایجاد مرکز داوری که دارای صلاحیت عام نسبت به تمام موضوعات مالکیت فکری است؛ در مواردی مانند دامنه که به دلیل ارتباط آن با اینترنت وبژگی خاصی دارد و موجب تخلف و سوء استفاده می شود؛ شیوه های خاصی را به کار ببرد. از نظر وایپو این مسائل دارای جنبه ی جهانی است. در موقع اختلاف در مورد آن ها؛ ممکن است موضوع تعارض صلاحیت ها مطرح گردد.اختلافات ممکن است در مراجع قضایی در حوزه های مختلف مورد رسیدگی قرار بگیرد و هر حوزه قضایی برای خود رای جداگانه مطرح کند.مثلا در مورد یک علامت تجاری که مورد سوء استفاده قرارگرفته است؛صاحب آن حق علامت تجاری در چند کشور مجبور به طرح دعوی شود. این کار علاوه بر این که برای همه ی افراد امکان پذیر نیست؛ خطر امکان صدور آرای معارض را دارد و در بسیاری از موارد حل سریع یک اختلاف و جلوگیری از ادامه تخلف بسیار دشوار میشود. اما وایپو سعی کرده است با ارائه یک مدل سازمان بندی شده و دقیق از شیوه های جایگزین امکان ادامه تخلف را منتفی کند. همچنین وایپو در سال ۲۰۰۲ پیش نویس کنوانسیونی را در


www.SID.ir

Archive of SID

مورد صلاحیت، شناسایی و اجرای آرای مربوط به اختلافات مالکیت فکری تهیه کرده است که قطعا در ایجاد آیین های مشترک در حوزه حقوق مالکیت فکری؛ بسیار موثر خواهد بود

### ۳- اعمال و رعایت تخصص

بیشتر موضوعات مالکیت معنوی تخصصی است و برای حل و فصل اختلافات آن به نیاز به اطلاعات فنی و تخصصی می باشد. از بین مراکز گوناگون که در عرصه ی بین الملل به رفع اختلافات مربوط به مالکیت فکری می پردازند؛ مرکز داوری این امتیاز را دارد که مرکز تخصصی است و دارای داوران و میانجیگرانی است که صاحب اطلاعات و تجارب لازم در این زمیه می باشند. بی تردید مرکز داوری وایپو در میان سایر مراجع و مراکز؛ صاحب تجربه و تخصص می باشد. به ویژه در مقایسه با حل اختلاف از طریق مراجع ملی و داخلی؛ یک مرجع تخصصی و داخلی می باشد. مرکز داوری در جهت افزایش کیفیت کار و تخصص داوران و میانجیگران؛ علاوه بر آنکه در انتخاب آنان به تجربه و تخصص در خصوص مالکیت معنوی توجه میکند؛ همه ساله برای به روز شدن اطلاعات آنان دوره های آموزشی را برگزار می کند. زمانی هم که از مرکز تقاضای داور یا میانجیگر می شود؛مرکز با توجه به نوع اختلاف و ویژگی های تخصصی، آن داور یا میاجی را به متقاضیان معرفی می کند.

## دوم)معایب داوری در وایپو

### ۱ -نبود ضمانت اجرا

از ایراداتی که به سیستم داوری در حل اختلاف در وایپو وارد گردیده است؛ فقدان ضمانت اجرای موثر می باشد.مرکز داوری راجع به چگونگی و نحوه اجرای نتایج حل وفصل اختلافات مقررات خاصی را ایجاد ننموده و چگونگی اجرای تصمیمات متخذه را به برخی از مقررات از پیش تعیین شده واگذار نموده است. مثلا نتایج یک شیوه ای مانند داوری در برخی موارد مهم و حیاتی که به سادگی و بدون کسب مجوز از مراجع مختلف قابل اجرا نمی باشد؛ و یا میانجیگری در صورتی برای طرفین قدرت الزام آوری دارد که در متن یک قرارداد یا توافقی از پیش تعیین شده باشد. که این امر امکان جدی اجرای نتایج و آرای حاصله را غیر



www.SID.ir

Archive of SID

ممکن می نماید.همان طور که ذکر شد در مورد داوری نیز هرچند اجرای تصمیم داور یا داوران برای طرفین الزام آور می باشد، در صورت امتناع یکی از طرفین از پذیرش واجرای رای داوری؛ در مقررات وایپو راهکاری پیش بینی نشده است و ظاهرا باید از مقررات موجود در عرصه ی بین الملل مثل کنوانسیون نیویورک ۱۹۵۸ که در مورد شناسایی و اجرای آرای داوری استفاده نمود که دارای ابهامات زیادی می باشد.

## ۲-اختیاری و مبتنی بر اختیار بودن استفاده از راهکار ها و شیوه های جایگزین در وایپو

برخلاف شیوه های قضایی ملی و داخلی؛ مرکز داوری وایپو نسبت به هیچ گونه دعوایی صلاحیت اجباری ندارد مگر طرفیت قبلا در مورد ارجاع اختلاف به این شیوه ها توافق نموده باشند. تازمانی هم که توافقی حاصل نشده باشد؛مرکز داوری هیچ گونه صلاحیتی نخواهد داشت.به عبارتی این شیوه های جایگزین صرفا مبتنی بر توافق و تراضی طرفین است و هیچ کدام از افراد و نهادها و مراجع بین المللی و بین الدولی ملزم نیستند برخلاف میل و رغبت و رضایتشان به مرکز داوری مراجعه کنند. برای جبران این نقیصه یعنی فقدان قدرت الزام آوری؛ مرکز داوری وایپو به افراد و نهاد ها و طرفین اختلاف توصیه می کند تا شرط مراجعه الزامی به مرکز را در صورت بروز اختلاف در قراردادهایشان درج نمایند.البته هرچند اختیاری بودن مراجعه به داوری این امتیاز را دارد که طرفین اختلاف بیشتر به مرکز داوری اعتماد و اطمینان داشته باشند و تصمیمات آن را منصفانه تر و راحت تر اجرا نمایند؛ اما در اجرای حقوق مربوط به مالکیت فکری تاثیر نامناسب برجای می گذارد.البته با توجه به پروسه و فرآیند داوری و تلاش هایی که این مرکز در جهت بهبود و ارتقای کیفیت کار خود انجام داده است؛ با وجود الزام آور نبودن مراجعه به داوری و سایر شیوه های جایگزین؛ اقبال و استقبال عموم افراد برای ارجاع اختلاف به آن مطلوب و رضایت بخش بوده است.معایب مذکور که ویژگی تمام شیوه های جایگزین است؛موجب تضعیف نقش داوری به عنوان نهادی موثر در حمایت از حقوق مالکیت فکری می شود. این کاستی ها در وایپو؛ موجب شده که این نهاد به فکرچاره اندیشی و رفع آن مشکل ها و کاستی ها باشد. وایپو با به کارگیری روش هایی که تا حدود زیادی


www.SID.ir

Archive of SID

نواقص مذکور را رفع می کند و تشویق کشورها به استفاده از آن شیوه ها؛ سعی کرده است در عین حال که از مزایای شیوه های جایگزین استفاده نموده است؛ معایب آن را نیز از بین ببرد. البته بی تردید استفاده از این روش های جایگزین مانند داوری یا داوری فوری یا میانجیگری یا دادرسی اختصاری یا تعیین کارشناس؛ در همه ی مصادیق و مواردی که به وجود می آید امکان پذیر نیست. وایپو البته استفاده از همین شیوه های جایگزین را در دعاوی مانند دامنه اینترنتی و علائم تجاری و نشان های جغرافیایی به کشور ها پیشنهاد و ارائه نموده است. علاوه برآن استفاده از روش مذکور نیاز دارد به زیرساخت های فنی، تکنیکی و ثبتی در خیلی از کشور ها به خصوص در کشور های پیش رفته؛ سیستم های ثبتی در اختیار دولت بوده و علاوه بر مشکلات تکنیکی و فنی؛ ظرفیت های حقوقی لازم برای انتقال دعاوی زیادی از دستگاه قضایی به روش های جایگزین و غیر ترافعی و غیر قضایی وجود ندارد. آنچه تاکنون در مورد شیوه های غیر قضایی و جایگزین حل و فصل اختلافات بیان شد؛ با محوریت داوری و میانجیگری و شیوه های پرکابرد جایگزین حل و فصل اختلافات در عرصه ی بین المللی بود. اکنون برای رعایت اختصار مطلوب در این مقاله ؛ صرفا به صورت فهرست وار و برشماری مزایا و معایب شیوه ایی مانند دادرسی اختصاری و مساعی جمیله و ارزیابی بی طرفانه اولیه و سازش و مذاکره می پردازیم.

## الف) مزایا (سایر شیوه های جایگزین حل و فصل اختلافات)

۱-سازمان بندی شده بودن فرآیند دادرسی و همراه بودن با ضمانت اجرا در برخی از شیوه های جایگزین در عرصه ی بین الملل

۲-سرعت بخشی در فرآیند قانون سازی توسط شیوه های جایگزین و ترویج و گسترش حقوق مالکیت فکری(وایپو)

۳- ماهوی بودن قانون های تصویب شده به واسطه ی شیوه های جایگزین حل و فصل اختلافات در عرصه ی بین الملل

۴-ایجاد سیستم گسترده و کارآمد حل اختلافات با صلاحیت اختیاری



www.SID.ir

Archive of SID

۵- اختیاری بودن ارجاع اختلاف و دعوا به این شیوه های جایگزین.

ب)معایب( سایر شیوه های جایگزین حل و فصل اختلافات)

۱-عدم امکان توسل مستقیم افراد در برخی از شیوه های جایگزین حل و فصل اختلافات در عر صه ی بین المللی.

۲- وجود داشتن موانع جدی برای توسل کشورهای در حال توسعه به شیوه های جایگزین به دلیل برخی دلایل مانند محدودیت یا مناقشات سیاسی و اختلافات بین المللی.

۳-محدود شدن حاکمیت کشور ها به دلیل تحمیل شدن برخی شیوه های جایگزین توسط مجامع بین المللی مانند سازمان ملل متحد.

## نتیجه گیری

با نگاهی دقیق به دقیق به شیوه های جایگزین در عرصه مالکیت فکری؛ معلو می شود که در جریان این شیوه ها یک هدف دنبال میشده و آن قانونمند کردن حقوق مالکیت فکری می باشد.برای تحقق این هدف شیوه های جایگزین پیش بینی شده است. این که کدام یک از این شیوه ها بهتر است؛ نمی توان نظر داد زیرا هریک از این شیوه ها کار خاصی انجام می دهند و انتظارات خاصی را برآورده می کنند. در داوری سعی شده آزادی و حق انتخاب طرفین دعوا رعایت شود در حالی که در شیوه های دیگر با الگوگیری از سیستم های قضایی؛ صلاحیت مراجع رسیدگی کننده به اصحاب دعوا تحمیل گردیده و احترام به آزادی و حق انتخاب طرفین دعوا با فرض آزادی عضویت در سازمان؛ محسوب گردد تا به این طریق از تک روی کشورهای عضو و ایجاد وقفه جلوگیری شود. در داوری سعی شده اختلافات با تکیه بر اعتماد و حفظ روابط دوستانه بین طرفین؛ اختلافات رفع گردد تا امکان تداوم روابط تجاری و همکاری حس شود. در میانجیگری و سازش و مذاکره سعی شده با تقویت ضمانت اجراها هر چند به اندازه داوری نمی باشد؛ از فقدان ضمانت اجرا جلوگیری کند. در مورد سایر شیوه های جایگزین نیز باید گفت؛ هریک از این شیوه های جایگزین بر مبنا و پایه ای بنا شده است که به راحتی نمی توان آن را نادیده گرفت. در وایپو تمام تصمیماتی که در رکن حل اختلاف این



www.SID.ir

Archive of SID

سازمان در جهت حل و فصل اختلافات مالکیت فکری اتخاذ می گردد؛ بی تردید در تکامل و ترویج نظام حقوقی و خالی شدن آن از اختلافات و منازعات در حوزه ی حقوق مالکیت فکری موثر بوده است. به همین دلایل مسئله مهم و اساسی در این شیوه های جایگزین حل و فصل اختلافات؛ جلوگیری از ایجاد رویه های ناهماهنگ و متناقض می باشد که بی تردید در رشد و توسعه و اعتلای نظام حقوقی کشور های مختلف می باشد و از ایجاد تنش و بی نظمی در روابط حقوقی جلوگیری می کند.



www.SID.ir

Archive of SID

## منابع و مـاخذ

ایروانی محمد جواد، فرصت ها و چالش ها در وایپو،تهران، جنگل، ۱۳۸۲، صص۲۶-۹۰

شریعت باقری محمد جواد، حقوق بین الملل خصوصی،تهران، میزان،۱۳۹۶

موسی زاده رضا، بایسته های حقوق بین الملل عمومی، تهران، میزان، ۱۳۹۸

میر عباسی سید باقر، حقوق بین الملل عمومی،ج۲،تهران،میزان،۱۳۹۴

یوسف آبادی، احمد، شناخت سازمان حمایت از مالکیت فکری(وایپو)، ۱۳۷۶، تهران، نی؛ صص۱۱۶

## لاتین

جولیا ام مک لیو، سیستم اختلافات و تصمیمات و راهکار ها و اقدامات برای جلوگیری از نقض حقوق مالکیت فکری، لندن،۲۰۱۷، ترجمه احمد نیرآبادی، تهران، ۱۳۹۸، انتشارات امیرکبیر، صص۲۲-۲۶

## قوانین

قانون حمایت حقوق مولفان و مصنفان و هنرمندان مصوب۱۳۴۸/۱۰/۱۱

قانون حمایت از حقوق پدیدآورندگان نرم افزارهای رایانه ای مصوب۱۳۷۹

قانون ثبت اختراعات،طرح های صنعتی و علائم تجاری مصوب۱۳۸۶

## جزوه

جزوه حقوق بین الملل عمومی۲ ( بایسته های حقوق بین الملل عمومی)، موسی زاده رضا،آبان ۹۸



www.SID.ir